

Sistem-içi Çözümlere Karşı Radikal Çabaların Gerekliliği Üzerine: 6 Şubat Depremi ve Sonrası¹

T. Gül Köksal

6 Şubat depremi ve sonrası süreçlerde yaşadığımız kentleşme, kültürel değerlerin korunması, barınma, hukuk, göç vb. sorunlar karşısında gitgide inandığım şey; sistem-içi onarıcı çözümler yerine sistemsel sorunları merkeze alan dönüştürücü radikal çabalara ağırlık vermek.² Sistem-içi onarıcı çözümler olarak;

- mevcut işleyiş sisteminin sorunlarını açıkça irdelemeden,
- özneleri/kurumları/üretimleri aksayan yönleriyle (öz)eleştirel bir şekilde ele almadan,
- “normal koşullarda” sorun yokmuş gibi salt akut durumlara eğilen,
- kök sorunları görmezden gelen ve/veya görünmez kılan-üstünü örten,
- iktidardan/karar vericilerden talep siyasetine indirgenmiş vb.

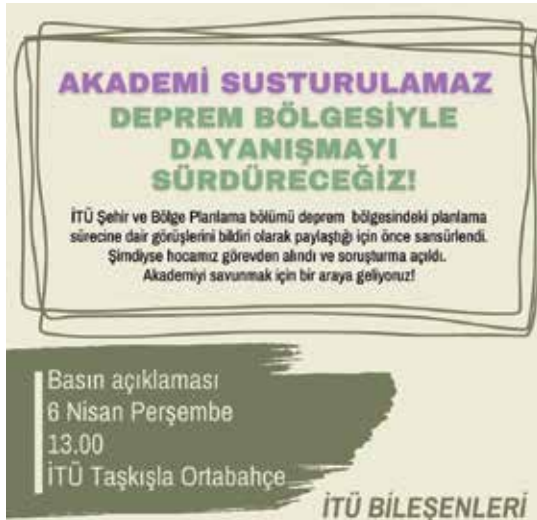
yaklaşımları işaret ediyorum. Bu yaklaşımın tam aksine yol alan, dönüştürücü, kurucu iradeleri, özneleri/kurumsal çabaları ise radikal tutumlar olarak okuyorum. Türkiye gibi demokratik süreçlerin tıkandığı ve uluslararası ilişkilerin ekonomi-göç vb. konularda sorunları daha da çözümsüz kıldığı ülkelerde köklü bir dönüşüm isteniyorsa radikal çabalara ihtiyaç olduğu açık. Diğer yandan sistem-içi onarım yerine radikal çabalarda bulunanlara da baskılar artıyor. İşte kısır döngü de burada başlıyor.

Bu çabalar susturuldukça da sistem sorunlarıyla sürüp gidiyor...

Yine deprem sahasına dönelim. Seçim sonuçlarının da gösterdiği üzere mevcut demokratik araçların dahi yıllardır işlemediği Türkiye’de depremle baş edebilmek ancak sahi-ci bir dönüşümle mümkün olabilir. Aksi takdirde aynı şeyleri yeniden üretmek olası gözüküyor. Bu yazıda sistem-içi çözümlere karşı radikal yaklaşımlar ikiliğini bazı somut başlıklar üzerinden ele alıyorum. Editörlüğünü üstlendiğim ve ağırlığı *Mimar.ist* yayın kurulu üyelerinin önerileriyle oluşan bu dosyada yer alan makaleleri okurken de hissettiğim şey, meslektaşlarım tarafından geliştirilen önerilerin de mevcut sistemsel işleyiş içinde gerçekleşme olasılığının mümkün olmadığı yönünde. Tam da bu nedenle aşağıdaki başlıkları ve içerikleri daha da geliştirmek gerekiyor.

Yaşadıklarımızın Adını Koyan Sistem-içi Çözümlere Karşı Radikal Yaklaşımlar

Adımızdan başlayarak çok şey isimlendiriliyor. Diğer bir deyişle şeylerin adını koyuyoruz ve bu bizim sorunsalı nasıl ele aldığımız, ne şekilde kavramsallaştırdığımız, üzerine ne tür bilgileri, kim için, nereden kurduğumuzu da belirliyor. Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*’e göre “afet”, “çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım” anlamına geliyor.³ AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) ise adında da geçen “afet”i “doğal afetler ve insan kaynaklı afetler” olarak açıklıyor.⁴ Bu isimler-açıklamalar yıkımın sorumluluğunu doğaya veya insana havale ediyor. Anaakım bu şekilde ifade ederken örneğin Neil Smith, “doğal afet diye bir şey yoktur” diyor.⁵ 2005 yılında New Orleans’ı etkileyen Katrina kasırgasının toplumsal etkilerini yorumlarken kasırganın sadece etki ettiği zaman değil, sonrasındaki hak kayıplarının sınıfsal, etnik, cinsiyet vb. kökenlerine eğiliyor. İsimlendirme derken özellikle güçlü kasırgalara kadın ismi verilmesinin kendisi de ayrı bir tartışma konusu.⁶ Smith’in makalesi 6 Şubat tarihli deprem

İTÜ'deki akademisyen açıklamasına müdahale karşısında yapılan açıklama.

ve sonrasında yaşananların dünyanın farklı yerlerindeki halklar için ne kadar da ortaklıklar taşıdığını gösteriyor. Eray Çaylı da doğal olaylar peşine paket olarak sunulan “risk” ve “direncilik” ifadelerini sorguluyor.⁷ Anaakım yaklaşımlarda yer bulduğu halleriyle bu ifadelerin “kapitalizmi küreselleştiren Kolomb sömürgeciliğinden bu yana gücünün güvencesizliğini ve mesuliyetini güçsüze aktarmasına yaradığı”na işaret ediyor. Dayanıklılık-direncilik söylemi deprem sonrası yeni kentleşme önerileri arasında çokça ifade edilir oldu. Sistemsel krizleri normalleştiren, kök sorunları sorunsallaştırmayan, eşitsizliği yeniden üreten, hatta sistem-îçi onarımdan da öte, sistemsel sorunlara karşı Darwinci doğal seçim gibi dayanıklı kentleri, sadece fiziksel çevre üretimi üzerinden okuyan bu söyleme dikkat etmeli. Tıpkı pandemide toplumsal sınıfsallığı görünmez kılan, hayatları eve sığar gibi gösteren “sosyal mesafe” söylemi gibi. Oysaki gereken şey, virüse “fiziksel mesafe” koymaktı. Ya da binlerce insanı beton altında ölüme yollayan “imar affı, imar barışı” ifadeleri gibi. Bu ifadelerle imar konusunda ne affedildi, kiminle barış yapıldı sorularına şu cevabı verebilirim; imar faaliyetlerini denetlemek ve adil bir kentleşme kurmak yerine imar suçlarını topluma yayan, herkesi suçun parçası yaparak radikal çözümleri marjinal kılan bir kentleşme yaklaşımı ülkenin her yerine yayıldı.

Bilgi Üretim Süreçlerinde Sistem-İçi Çözümlere Karşı Radikal Yaklaşımlar

Yaşadığımız şeyin adını nasıl koyduğumuz, ona karşı nasıl bilgi ürettiğimiz, ürettiğimiz bilgiyi ne şekilde toplumsallaştırdığımız, bilginin neyi dönüştürdüğü veya kimin işine yaradığı da birbiriyle ilişkili sorunsallar. Toplumsal algıda bilginin üretildiği varsayılan üniversitelere bakalım; özellikle de Türkiye’deki üniversitelere. Fikret Başkaya, “üniversitelerin misyonu ve varlık nedenini, sömürü düzenini gizlemek, dayatmak, meşrulaştırmak ve yeniden üretmek” olarak yorumluyor ve buna karşı üretim yapmanın zorluklarına değiniyor.⁸ İlhan Tekeli de üniversiteleri “hizaya” sokan YÖK yasasından söz ederken 12 Eylül dönemindeki “temizlik yapma” operasyonundan söz ediyor.⁹ Yine deprem sahasına dönelim. Deprem peşine hızla başlayan hukuki ve inşai faaliyetlere karşı, özellikle de 126 No’lu Cumhurbaşkanlığı kararnamesine¹⁰ yönelik İTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir Bölge Planlama Bölümünden

bir grup akademisyen eleştirilerini yayımladılar.¹¹ Diğer yandan hükümet tarafından görevlendirilen aynı bölümden hocalar hızlı proje üretim süreçlerine dahil oldular veya danışmanlık yapıyorlar. Bu ikili durum demokratik bir ülkede sağlıklı bir tartışma konusu olabilir. Ancak Türkiye’de öyle olmuyor. Sistemi eleştiren hocaların önce açıklamalarına erişim engeli geliyor, peşine açıklama kaldırılıyor, ardından da bölüm başkanı görevden alınıyor.¹² Öte yandan hükümetin çeşitli bakanlıklarına danışmanlık yapan, katkı veren akademisyenlerin kamuoyu ile paylaştıkları bir rapor, bilgi veya belge yok. Oralarda neler oluyor bilmiyoruz. Kendilerinin isimlerine güçlkle erişmek, bağlantılarınız varsa sunumları dinlemek mümkün, ancak kamu yararına bilgi ürettikleri halde bu çalışmalara erişebileceğimiz resmi bir mecra yok.¹³

Eva Datta soruyor; “kendinize sorun, üretiminiz diktatörler için mi?”¹⁴ Şöyle de sorabiliriz, üretilen bilgiler kimin yararına, nasıl hayat buluyor, neyi dönüştürüyor, süreç ve sonuçlar adalet adına tatmin edici mi? Toplum yararına üretilen bir bilgiye neden açık erişim yok? Üniversiteler neden bu tür bir üretim biçimini teşvik ediyor? Öyleyse başka türlü mimarlık ve planlama pratiklerini denemek için bundan daha uygun bir zaman mı var?¹⁵

Toplumsal Sorunların Çözümünde Teori ve Sahada Sistem-İçi Çözümlere Karşı Radikal Yaklaşımlar

Adını tarif ettiğimiz, üzerine bilgi-belge-plan-proje ürettiğimiz teorik verileri sahada nasıl uyguladığımız ve sahadan aldığımız geri

İTÜ Taşkışla’da yapılan eylem, 6 Nisan 2023, İstanbul.

Deprem illerinde Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, TOKİ ve GYODER işbirliğinde inşaat tasarım rehberi kapağı, ANKA Haber.

Hatay, İskenderun'da TOKİ inşaatları tabelası, 5 Mayıs 2023.

bildirimini teoriyi ne şekilde dönüştürdüğü bizi başka bir geleceğe taşımada yönlendirici olacak şeyler. Eğer konfor alanları içinden üretilen sistem-içi çözümler bizi arzu ettiğimiz yere taşımıyorsa o zaman üretimleri dönüştürmek akılcı bir yol. Şöyle örnekleyeyim; yukarıda sözü geçen İTÜ'den akademisyenlerin karşı çıktığı kararnameye dayalı uygulamalar deprem sahasında hak gasplarıyla ilerliyor. Sözgelimi depre-

min ağır etkilediği Hatay Defne'ye bağlı Bal-lözü ve Orhanlı'da, içinde tarım arazilerinin de olduğu bölgeler, toprak değerinin altında fiyat verilerek TOKİ için acele kamulaştırıldı. xxx Karar OHAL kapsamında alındığı için depremzedelerin dava açma hakkı da yok.¹⁶ Sadece yeni yapılaşmaya ilişkin değil, kültür varlıklarından, enkazın kaldırılma yöntemine veya geçici yapılaşmaya, sağlıklı bir yaşam alanı kurmaya, doğal çevreye verilen zararlara dek kaygı verici durumlar süregidiyor. Bunlara karşı çıkanlara, direnenlere kolluk kuvvetleri müdahale ediyor. Yakın dönemde Van'da, Sur'da, İzmir'de yaşanan yıkımlar sonrasındaki yeniden inşa ve koruma faaliyetleri bize hükümetin yapma pratiklerini gösteriyorsa, bir talep siyaseti veya “-meli”, “-malı” ile biten yapılması gerekenler listesinin somut bir karşılık bulacağı beklenebilir mi?

AFAD'ın ve valiliklerin raporlarında deprem olasılığının kentleri nasıl etkileyeceği açıkça geçiyor. Buna ilişkin nasıl önlemler alınması gerektiği de yazılmış, ama yerine getirilmemiş. Yani her şey kâğıt üstünde var. Bugüne dek uygulanan kentsel dönüşüm projeleri ise, ülkedeki ne konut sorununa ne de yaşam kalitesinin artırılmasına karşılık geldi. Aksine sorunların yerini değiştirdi, etkisini artırdı; yoksulu daha yoksul yaptı, insanları kiralari ödeyemez hale getirdi, müşterek alanlarımızı imara açtı, ekosistemi de tahrip etti. Deprem gerçeği karşısında 6306 sayılı kısaca Afet Yasasının amacı riskli alanların iyileştirilmesi ve/veya yenilenmesi iken, toprak değeri yüksek yerlerdeki yapıların yıkılıp yeniden yapıldığı, imara açmak için mezarlıkların bile riskli alan olarak tespit edildiği, buna karşılık iyileştirilmeye ihtiyacı olan ancak sermaye birikimine yaramayacak yerlerde hiçbir şeyin yapılmadığı süreçler oldu. Diğer yandan üst üste çıkarılan imar afları ile plan dışı kontrolsüz alanların-yapıların yasallaştırılmasının önü açıldı. 2018'de imar affı, imar barışı adını alarak şu an depremden etkilenen illerin çoğunda rastladığımız hasarların, yıkımların gerçekleşmesine neden olacak şekilde niteliksiz yapılar denetimsizce kayda geçirildi. Tüm bunlar depremin ağır etkilerinin, bilhassa da AFAD raporlarında geçtiği illerdeki yıkımın, kaybın daha yüksek olmasına neden oldu. İtirazların susturulmaya çalışıldığı 126 No'lu kararnameye dayalı faaliyetler ise, bugüne dek uygulanan kentsel dönüşüm projelerinden çok daha ağır ve çok daha büyük ölçekte sorunlar doğurma ihtimali taşıyor.

Bu koşullarda Türkiye gerçeğinde kanımca önümüze ikili bir seçenek düşüyor; ya sistem-içi onarımla, sistem içinde –türlü kırımlara göz yumma pahasına– olabilenin en iyisini yapmaya çalışacağız ya da başka bir kamusal kurmak için kolları sıvayacağız. Sistem-içi onarımın ne kadar titizlikle yapılırsa yapılsın, suçları topluma yayma riski taşıdığını da eklemek isterim. Bunu bir örnekle, halihazırda Ortak Akıl Antakya (OAA) adı altında bir örgütlenmenin başını çeken Emre Arolat’ın projeleri üzerinden açayım.¹⁷ Depremi ilk günlerinde yıkılan yapıların altında kalan canlar içimizi dağlarken, ayakta kalan yapıların sosyal medyada çokça paylaşıldığına tanık olduk. Bunlardan bir tanesi olan Antakya’daki “The Museum Hotel” yapısının mimarı Arolat ile de bir söyleşi yapıldı.¹⁸ Mimarın şu ifadesi söyleşinin başlığına da taşınmıştı: “Toplumsal Suç Ortaklığı, Acı ve Fena Bir Gerçekliktir”. Mimar, imar afları vb. yollarla suçun topluma yayıldığını işaret ediyor ve bu kabul ile inşai üretim pratiğinden dem vuruyordu. Ancak söyleşide The Museum Hotel’in inşası sırasında yaşanan hukuki sorunlar yer almadığı gibi, yine kendisinin mimarlarından biri olduğu İstanbul’daki Zorlu PSM de gündeme gelmemişti.¹⁹ Zorlu PSM İstanbul’un acil toplanma alanlarından birisiydi. Çok da sorunlu bir imar süreci vardı. TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesinin hazırladığı Çevre Etki Değerlendirme (ÇED) Raporu söz konusu süreci özetliyor.²⁰ Arolat, Zorlu PSM ile ilgili bir başka söyleşide²¹, “Zorlu Center için yıllardır daha iyi ne yapılabilirdi diye düşünüyorum, bulamıyorum” diyor. Ve ekliyor: “...Bu arazi kamu arazisiyken oraya kimse giremiyordu. Burası bir kamu alanıydı ama kamusal bir alan değildi. Türkiye’nin en pahalı arazisi, 800 milyon dolar gibi bir satış bedeli vardı.” İlgili söyleşide kendisi dışında çokça meslektaşın, bilim insanının, akademisyenin de adı geçiyor. Mimarın kendisine yönelttiği “daha iyi ne yapılabilirdi” sorusuna sistem içinde düşündüğünden bulamadığı yanıtı verilecek radikal yollar elbette var. Her şeyden önce toplumsal suç yaymak yerine toplumu suça ortak olmaktan korumanın yolunun, öncelikle suç ve süreçleriyle açıktan yüzleşmeyi gerektirdiğine inanıyorum. Nitelikli ve adil bir kentleşmeye dair bir kamuoyu oluşturma niyeti varsa da bugüne kadarki kentleşmedeki rolümüze ilişkin özleştiril bir tutum sergilemek bizi ileriye taşıyabilir.

OAA’nın mimarlarından birisi de Murat Tabanlıoğlu. Parçası olduğum Haliç Dayanışması’nın yıllardır mücadele ettiği bir kent suçu projesi olan Haliçport’un mimarı.²² Ülkenin kıyı alanlarına, arkeolojik kalıntılara zarar veren, sonra imar afları ile yasal hale getirilen Rixos otelleri zincirinin sahibi Fettah Tamince²³ gibi sermayedarlara hizmet eden bu proje bir deprem kenti İstanbul için ciddi riskler taşıyor. Alandaki kültürel değerlere, komşuluğundaki mahallelerde yaşayanların yerinden edilmesine vb. sorunlara burada girmiyorum, ancak merak edenler için bu hususlarda çokça paylaşım mevcut.²⁴ Tabanlıoğlu sadece Haliçport ile değil, AKM gibi sembol yapılarıdaki mesleki sorumluluğu nedeniyle de sık sık gündeme gelen bir mimar.²⁵

Arolat ve Tabanlıoğlu gibi meslek insanlarının toplumsal suçlar kadar, bu tür “sosyal sorumluluk” projelerinin de bir parçası olmaları bize yine bir ikili durumu işaret ediyor. Bir yanda toplumsal dayanışma, diğer yanda sermaye birikimine hizmet eden; birinde toplumsal adaleti tesis etmeye niyetlenen, diğerinde adaletsizliği görmezden gelen, hatta eşitsizliği tasarım yoluyla meşrulaştıran, üstüne örten ve suçu Zorlu, Haliçport gibi daha büyük ölçeklerde yeniden üreten birbirine taban tabana zıt paradigmlar içinde gezinen bu durum, okuduğunuz yazının da mesele ettiği çatışmalı şeylerin arasında yer alıyor. Eray Çaylı bu sorunsalı; “travma sonrası tasarım” olarak kategorize edilen, örneğin deprem sonrasındaki geçici yapılaşmalar konusunda çabaları takdir toplayan, Pritzker gibi ödüller alan Shigeru Ban’ın mimarlığı üzerinden irdeliyor.²⁶ Ban gibi meslek insanlarının, bir yandan doğal

Hatay, şehir hastanesi inşaatı, 8 Mayıs 2023.

olaylar nedeniyle “evsizler” için tasarım yaparken, diğer yandan “süperzenginler” olarak tariflenebilecek iki hedef kitleye hitap eden mimarlar olduklarını işaret ediyor. Çaylı; Ban’ın “Japonya gibi ülkeler için ürettiği deprem sonrası geçici barınma çözümlerinin Filipinler gibi düşük maliyetli konut eksikliğinin yoğun olduğu ülkelerde bu sorunun kalıcı çözümü olarak sunma girişimlerinden” de söz ediyor. Bu örneği, mimarlığın üretim sahasının ağırlıklı olarak iktidar ve sermaye tarafından yönlendirildiği ülkelerde sosyal sorumluluk adı altında üretilen projelerin kök sorunu çözmek yerine, yerini değiştirdiğine bir örnek olarak da okuyabiliriz. Engels’in 1872’de dediği gibi, “Burjuvazi, barınma sorununu kendi usulüne göre çözme yöntemine sahiptir. Yani onu öyle bir şekilde çözer ki, çözüm sürekli olarak sorunu yeniden üretir”.²⁷ Bu vesileyle Ban’ın bu yazıya konu olan 6 Şubat depremi sonrasında Türkiye’ye gelerek, ODTÜ Mimarlık Fakültesiyle kâğıt masura yapı tasarladığını ve yapıyı Hatay’ın Bohşin İlçesine “Akıl Oyunları Dersliği” adıyla kurduklarını da belirtiyim.²⁸ Uygulama hakkında Ban ile yapılan bir söyleşide kendisi “bu yapının kalıcı olabileceğini, yapıda gerektiği kadar yaşanabileceğini” belirtiyor.²⁹ Bu örnekle ilgili hiçbir paylaşımda deprem illerindeki geçici-kalıcı yapılaşma sorunlarından söz edilmiyor. Tasarıma ilişkin bir deneysel çalışma olarak bu yapının değdiği kişilere yaptığı katkının ötesinde barınma sorununa yönelik nitelikli bir açılım izlenmiyor.

OAA ve ağırlıklı olarak Hatay, Antakya merkezli yerel örgütlenmelerin dert ettiği konuların başında bölgenin kültürel değerleri

geliyor. Yakında bu konuda da ikili bir durumla karşılaşabileceğimizi gözlemliyorum. Şöyle ki, Kültür ve Turizm Bakanlığı 12 Mayıs 2023 tarihinde depremde etkilenen illerde yer alan taşınmaz kültür varlıklarına hibe yapacağını duyurdu.³⁰ Ancak başvuru için son süre 15 Haziran 2023.³¹ Depremin hemen peşine daha geçici barınma alanları çözülmemişken, zemin etütleri yapılmadan, bölge planları oluşturulmadan, mevcut durum haritalara işlenmeden, hızla inşa edilen kalıcı konutlar, şehir hastaneleri gibi bu konuda da acele ediliyor. Henüz yeterli bir tespit-belgeleme çalışması yapılmadan, enkazlar tasniflenmeden, yollar dahi açılmadan bu kez kültürel varlıklar için hızla projelendirme süreçleri başlayacak gibi gözüküyor. Bakanlıklar durmuyor, eski usul hızla yola devam ederken bunu eleştirip bir karşı hareket etmemek, sürece uyum sağlamayı, sistem-içi olabilen en iyiyi yapmayı zorunlu kılıyor... Tüm bu manzara içinde bir deprem bölgesinde tespit çalışması yapan, önceki çalışmalarla yeni tespitleri karşılaştıran ve bu çalışmalarını önce kamuoyuna sunan, ardından açık kaynak olarak paylaşan ODTÜ Tarihî Çevre Değerlerini Araştırma ve Uygulama Merkezi TAÇDAM’ın emeğini vurgulamak isterim.³² Hızla inşaatların başladığı, yakında restorasyon işlerinin de başlayacağını öngördüğümüz bu süreçte detaylı tespit çalışmalarının üretilmesi ve açık paylaşımı önemli. Takip edemediğim bu tür açık paylaşım başka çalışmalar da varsa, sevindirici. Akademik kurumların da kendi içlerine sıkışmış kalmış ve açık bilgi-belge paylaşmamayı tercih eden çalışma pratiklerini dönüştürmeleri için örnek alınabilir.

Diğer yandan depremin etkilerinin en yoğun görüldüğü il olan Hatay’ın sadece Antakya merkezi için bu kadar örgütlenme ve çabanın olması, meslek insanlarının diğer il ve ilçelere bu düzeyde ilgi göstermemelerini de ayrı bir tartışma konusu olarak işaret etmek isterim. Bir istisna olarak Gaziantep için oluşturulan bilim heyetinin açıklamalarına bakınca da kentin koruma alanında şu ana kadar yaşanan sorunlarına değinmeyen bir olumla okumak, gelecek süreç için hayli düşündürücü oluyor.³³

Değerlendirme ve Sonuç: Başka Bir Kentleşme Şu An Mümkün Değilse Ne Zaman?³⁴

Bu kısa metinde şunu işaret etmeye çalıştım; bir yanda doğa olayları ve insan faaliyetlerini yıkımlara bir sebep olarak gören bakış açısına

Hatay, İskenderun hasar görmüş çok sayıda tescilli eserden biri, acil koruma önlemleri henüz alınmamış, 6 Mayıs 2023.

karşı, diğer yanda nedenselliği doğa ve insana yıkmak yerine sorunu politik-ekonomik sistemle ilişkilendiren bir tutum var. Politik olarak iki yaklaşım yan yana gelemiyor. İlki çoğunlukla çözümü sistem-içi onarımdan yana görüp, toplumsal suçları toplumun geneli üzerinden okurken, ikincisi sorunun kökenine inerek radikal bir dönüşümü işaret ediyor. Biri depremin sınıfsallığa etkisini görmeyen, “veren el”/sadaka şiarına dayalı bir yardımlaşmaya yönelirken, diğeri toplumsal dayanışmaya, örgütlenmeye, güçlenmeye, yapabilir kılmaya eğiliyor.

Burada kısaca değindiğim ve geliştirilmesi gereken sorunsallara karşı meslek örgütleri, demokratik kitle örgütleri, sivil toplum örgütleri ve ilgili herkesin topyekün bir arada mücadele vermesi gerektiğini söylüyoruz. Ancak şunu da eklemek istiyorum. Sadece deprem illerinde değil, ülkenin birçok yerinde karşımıza çıkabilecek bu tür hukuki ve fiili müdahaleler karşısında, bugüne kadar verdiğimiz mücadeleden daha farklı yöntemler düşünmemiz gerekiyor. Zira çok daha büyük bir sorunla karşı karşıyayız ve bu da bizim mevcut pratiklerimizi, yöntemlerimizi de güncellememizi, hatta dönüştürmemizi zorunlu kılıyor. Karşı-hegemonya üretimlerimizi ve ağlarımızı güçlendirecek yolları artık başka şekillerde örmemiz gerektiğini düşünüyorum. Yazının başındaki isimlendirme mevzusuna yeniden dönelim. Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*’e göre Fransızcadan geçen “radikal” kelimesi, kökten-köktenci anlamına geliyor.³⁵ Sorunların köküne inerek çözümü oradan kurmak için radikal yolları inşa etmek de bu nedenle anlamlı. Radikal çabaların hayli netameli olduğunu bilsek de.³⁶ Hepimizin yolu açık olsun... ■

T. Gül Köksal, Doç. Dr. Mimar, www.baskabiratelye.com

Notlar

1. Yazıdaki bütün Web kaynaklarına erişim tarihi 5 Haziran 2023.
2. T. Gül Köksal, “İnsanı, Ürettiği Kültürel Değerlerle Birlikte Yok Eden Kırımın Bize Söyledikleri...”, *Kültür Meclisi*, 22 Şubat 2023, <https://kulturmeclisi.com/insani-urettiği-kültürel-değerlerle-birlikte-yok-eden-kırımın-bize-soyledikleri/>; T. Gül Köksal, “Toplumsal kırım karşı başka bir kolektif inşa olasılığı”, *Tapı Dergisi*, sayı: 464, Mart-Nisan 2023, <https://yapidergisi.com/toplumsal-kırım-karşı-başka-bir-kolektif-insa-olasılığı/>; Vecih Cüzdan, *Bianet*, 6 Nisan 2023, <https://m.bianet.org/bianet/toplum/276913-doc-dr-köksal-sur-daki-gibi-yeni-insa-sureci-icin-zemin-hazırlandı>; T. Gül Köksal, “Toplumsal belleği yaşatarak hayatı yeniden inşa etmek; sistem içi onarımla mı, başka bir kamusal kurarak mı?”, Dosya: “Asrın Kapitalizmi” Felaketin Sürekliliği içinde, *Yeni E Dergisi*, sayı: 73, Nisan-Mayıs 2023, <https://www.ginkokitap.com/yeni-dergisi-sayı-73-nisan-2023-mayıs-2023>.

3. TDK, afet, <https://sozluk.gov.tr>
4. AFAD, <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri>
5. Neil Smith, “There’s no such thing as a natural disaster”, *Items: Insights from the Social Sciences*, 11 Haziran 2006, <https://items.ssrc.org/understandingkatrina/theres-no-such-thing-as-a-natural-disaster>.
6. Hüseyin Koyuncu, “Dorian, Irma, Katrina... Kasırgalara nasıl isim veriliyor? Kadın isimli kasırgalar daha mı kuvvetli?”, *Euronews*, 5 Eylül 2019, <https://tr.euronews.com/2019/09/05/dorian-irma-katrina-kasırgalara-nasil-isim-veriliyor-kadin-isimliler-daha-mi-kuvvetli>
7. Eray Çaylı, “Depremin Politikliği: Adaletsizlik, Risk, Dirençlilik”, *Mekânda Adalet ve Deprem*, 12.2022, sayı editörü Eray Çaylı, dergi editörü Bahar Bayhan, İstanbul, s.4-9.
8. Fikret Başkaya, “Paradigma iflas etti diyoruz, ölüm saatini soruyorlar”, *Gazete Duvar*, 1 Mayıs 2018, <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2018/01/05/fikret-baskaya-paradigma-iflas-etti-diyoruz-olum-saatini-soruyorlar>
9. İlhan Tekeli, *Tarihsel bağlamı içinde Türkiye’de yükseköğretimin ve YÖK’ün tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2010.
10. OHAL Kapsamında Yerleşme ve Yapılaşmaya İlişkin 126 No’lu Cumhurbaşkanlığı kararnamesi OHAL ilan edilen deprem illerinde her türlü yapılaşmayı mevcut yasaların üstünde olacak bir şekilde mümkün kılıyor; <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230224-9.pdf>
11. “İTÜ’lü akademisyenlerden kararname tepkisi: Şehir planlamasına dair birikim göz ardı ediliyor”, *Evrnsel*, 29 Mart 2023, <https://www.evrnsel.net/haber/486099/itulu-akademisyenlerden-kararname-tepkisi-sehir-planlamasina-dair-bilimsel-birikim-goz-ardi-ediliyor>
12. *Politeknik*, “İTÜ Rektörlüğü deprem kararnamesine itiraz eden akademisyenleri hedef aldı”, 4 Nisan 2023, <https://politeknik.org.tr/itu-rektorlugu-deprem-kararnamesine-itiraz-eden-akademisyenleri-hedef-aldi/>
13. Örneğin “Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli” isimli projenin çalışma gruplarının isimleri şurada var, ancak çalışmalar Web’de yok. <https://webdosya.csb.gov.tr/db/turkce/faaliyetler/turk-ye-ulusal-r-sk-kalkani-model-calisma-kurullari-20230311133047.pdf>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı danışmanlarını şurada anıyor, ancak bu ekibin çalışmalarına da açık erişim yok; *Habertürk TV*, “Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy soruları yanıtlıyor”, 21 Mart 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=Bw0iwcDT7RM>
- Hatay’ın deprem sonrası planlama işini üstlenen mimar Bünyamin Derman Hataylı yerel örgütlenmeler davetiyle 28 Nisan 2023 tarihinde İstanbul’da yaptığı sunumda çalışmayı ve ekibi aktardı, ancak yine açık bir kaynak erişimi yok.
14. Eva Datta, “Ask yourself this: is your practice working for dictators?”, *Architects’ Journal*, 28 Şubat 2023, <https://www.architectsjournal.co.uk/news/opinion/ask-yourself-this-is-your-practice-working-for-dictators>
15. Başka Bir Dünya+Başka Bir Mimarlık dosyasında bunları tartışırken bu ve benzeri sorunsallara yanıtlar vermeye çalıştık; *Dosya 51*, Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Kasım 2022, <http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/dosya51.pdf>
16. Eda Narin, “Hatay’da TOKİ için acele kamulaştırma”, *Artık Gerçek*, 11 Mayıs 2023, <https://artigercek.com/guncel/hatayda-toki-icin-acele-kamulaştırma-depremede-gulerin-dava-hakki-da-yok-249326h>
17. Ortak Akıl-Antakya niyet beyanı ve ekibi için bkz; <http://www.ortakakilantakya.com>; Emre Arolat’ın açıklamalarından birisi; *Serbestiyet*, “Depremde yıkılan Antakya’yı ayağa kaldırmak için Ortak Akıl Antakya”, 26 Mart 2023, <https://serbestiyet.com/haberler/depremdede-yikilan-antakyayi-ayağa-kaldırmak-icin-ortak-akıl-antakya-122990/> Bu örneğe suç-iyilik üzerinden Kültür Meclisi ve Yeni E dergisi yazılarında türlü biçimlerde değinmiştim, bkz. Dipnot 2.

18. “Toplumsal Suç Ortaklığı, Acı ve Fena Bir Gerçeklik-tir”, söyleşi Ayşegül Sönmez, *Sanatatax*, 16 Şubat, 2023, <https://www.sanatatak.com/view/toplumsal-suc-ortakligi-aci-ve-fena-bir-gerceklik-tir>
19. Takip ettiğim kadarıyla sonraki hiçbir yazısında/söyleşisinde mimarın özeleştirel bir tutumuna rastlamadım. <https://www.ekonomim.com/hafta/mimar-emre-arolat-antakya-hak-ettigi-ciddiyet-ve-tizizlikle-ele-alinmali-haberi-684991>
20. *National Turk*, “İşte Zorlu Center Projesi Hakkındaki ÇED Raporu”, Tarih yok, <https://www.nationalturk.com/tr/zorlu-center-insaati-2380213/>
21. Arzu Eralp, “Zorlu Center İçin Yıllardır Daha İyi Ne Yapılabilirdi Diye Düşünüyorum, Bulamıyorum”, *Arkitera*, 10 Ekim 2013, <https://www.arkitera.com/haber/zorlu-center-icin-yillardir-daha-iyi-ne-yapilabilirdi-diye-dusu-nuyorum-bulamıyorum/>
22. *Tabanlıoğlu*, <http://www.tabanlıoğlu.com/project/halic-shipyards-urban-transformation-project/>
23. Turizm Ajansı, “Tamince yeni ortağını açıkladı”, 6 Kasım 2021, <https://www.turizmajansi.com/haber/tamince-yeni-ortagini-acikladi-h48773>
24. T. Gül Köksal, “Haliç Tersaneleri’nde neler oluyor? Altı asırlık mirasın yağması”, *1+1 Express*, 11 Haziran 2019, <https://birartibir.org/alti-asirlik-mirasin-yagmasi/>
25. Emre Arolat gibi Murat Tabanlıoğlu’nun da bir kent suçu olan ve karşı davaları süren Haliçport’a (Tersane İstanbul) yönelik bir özeleştirel yaklaşımına rastlamadım.
26. Eray Çaylı, “Felaket öncesi ve sonrası tasarım”, *İklimin Estetiği, Antroposen Sanatı ve Mimarlığı Üzerine Denemeler*, ed. Merve Ünal, İstanbul: Everest Yayınları, 2020, s.136-143.
27. K. Marx- F. Engels, “Konut Sorunu”, Marx-Engels: Seçme Yapıtlar, Cilt: 2, Sol Yayınları, Ankara, 1977.
28. *ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü*, “Acil Tasarım Stüdyosu: Shigeru Ban konferansı ve “Kağıt Masura Ev” Açılışı, 30 Nisan 2023, <https://crp.metu.edu.tr/tr/duyuru/acil-tasarim-studyosu-shigeru-ban-konferansi-ve-kaagit-masura-ev-acilisi>; Umut Erdem, “ODTÜ’den Japonlarla deprem bölgesinin acil ihtiyacı için işbirliği... Depremzedeye kağıt masura ev”, *Hürriyet*, 8 Mayıs 2023, <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/odtuden-japonlarla-deprem-bolgesinin-acil-ihtiyaci-icin-isbirligi-depremedeye-kaagit-masura-ev-42263624>
29. Selma Kasap, “Japon mimarın deprem bölgesine özel tasarımı kâğıt masura evi Hatay’a gönderildi”, *AA*, 4 Mayıs 2023, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/japon-mimar-in-deprem-bolgesine-ozel-tasarimi-kagit-masura-evi-hataya-gonderildi/2888783>

30. *Kültür ve Turizm Bakanlığı*, <https://kvmgm.ktb.gov.tr/Eklenti/113885,duyuruafetbolgesi16523pdf.pdf?0>
31. *Kültür ve Turizm Bakanlığı*, <https://kvmgm.ktb.gov.tr/Eklenti/113885,duyuruafetbolgesi16523pdf.pdf?0>
32. ODTÜ TAÇDAM, “Antakya’nın çok katmanlı kültürel mirasının deprem sonrası belgelenmesi, hasar tespiti ve değerlendirmesi”, 5 Haziran 2023, yayımlanmamış rapor, ODTÜ, Ankara, <https://tacdham.metu.edu.tr/en/announcement/antakyanin-cok-katmanli-kulturel-mirasinin-deprem-sonrasi-belgelenmesi-hasar-tespiti-ve>
33. *Gaziantep Belediyesi*, “Gaziantep’te hasar alan binalar için bilim kurulu toplandı”, 10 Mart 2023, <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/haberler/gaziantep-te-hasar-alan-tarihi-binalar-icin-bilim-kurulu-toplandi>
34. Dipnot 15 ve başka bir kentleşme önerisini sağlık sistemi üzerinden ele alan bir yazı için bkz. Mihriban Yıldırım, “Deprem bölgesinde toplumsal sağlık mücadelesi: Başka bir sağlık sistemi mümkün”, *Sendika.org*, 21 Mayıs 2023, <https://sendika.org/2023/05/deprem-bolgesinde-toplumsal-saglik-mucadelesi-baska-bir-saglik-sistemi-mumkun-685336/> Ayrıca Başka Bir Atölye; <https://www.bas-kabiratolye.com>
35. *TDK*, radikal, <https://sozluk.gov.tr>
36. Nick Montgomery ve Carla Bergman, *Neşeli Militanlık, Toksik Zamanlarda Direnişi Örmek*, çeviren: Gülnur Elçik, İletişim Yayınları, İstanbul, 2022.

On the Necessity of Radical Efforts against In-System Solutions: February 6 Earthquake and Aftermath

February 6 Earthquake and aftermath, I am increasingly convinced that in the face of problems such as urbanisation, protection of cultural values, housing, law, migration, etc., we should give more weight to radical transformative efforts centred on systemic problems rather than restorative solutions within the system. I point to the following approaches as restorative solutions within the system; without explicitly analysing the problems of the current system of functioning, without (self-)critically addressing the subjects/institutions/productions with their faulty aspects, only address acute situations as if there were no problems under “normal conditions”, ignoring root problems and/or making this path invisible - covering it up, reduced to the politics of demands from power/ decision-makers, etc. In this article, I address the dilemma of in-system solutions versus radical approaches through some headings.